

Отримано: 15 березня 2018 р.

Прорецензовано: 15 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: natali.philologinya@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-222-224

Кочукова Н. І. Практична спрямованість курсу «Мова засобів масової комунікації: історія і сучасність» у системі професійної підготовки філологів – фахівців інфокомунікацій. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 222–224.

УДК: 378.016:811.161.2:316.77: 3МІ

Кочукова Наталія Іванівна,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ

ПРАКТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ КУРСУ «МОВА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ» У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГІВ – ФАХІВЦІВ ІНФОКОМУНІКАЦІЇ

У статті розглянуто особливості викладання курсу «Мова засобів масової комунікації: історія і сучасність» у філологів – майбутніх фахівців інфокомунікації. Запропоновано завдання, які сприятимуть розвиткові критичного й творчого лінгвістичного мислення.

Ключові слова: мова ЗМІ, медіатекст, емоційно-експресивні мовні одиниці, трансформовані фразеологізми, стилістичні функції.

Кочукова Наталья Ивановна,
ДВНЗ «Донбасский государственный педагогический университет», г. Славянск

ПРАКТИЧЕСКАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ КУРСА «ЯЗЫК СРЕДСТВ МАССОВОЙ КОММУНИКАЦИИ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ» В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ФИЛОЛОГОВ – СПЕЦИАЛИСТОВ ИНФОКОММУНИКАЦИЙ

В статье рассмотрены особенности преподавания курса «Язык средств массовой коммуникации: история и современность» у филологов – будущих специалистов инфокоммуникаций. Предложены задания, способствующие развитию критического и творческого лингвистического мышления.

Ключевые слова: язык СМИ, медиатекст, эмоционально-экспрессивные единицы, трансформированные фразеологизмы, стилістические функции.

Natalia Kochukova,
Donbas State Pedagogical University, Slovyansk

PRACTICAL ORIENTATION OF THE COURSE «THE LANGUAGE OF MASS MEDIA: THE HISTORY AND THE PRESENT» IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF PHILOLOGIST – INFOCOMMUNICATION SPECIALISTS.

The relevance of the topic under study is substantiated in the article. The emphasis is made on the fact that in the modern Ukrainian linguistics the study of changes in the selection and use of linguistic means in a journalistic style noticeably intensified. This is the result of the influence of changes and transformations in the social, political, economic, scientific and cultural spheres of Ukraine. Modern social communications media have become one of the main sources of studying the state of language development at a certain historical stage. There are a lot of scientific works, devoted to the study of the language of mass media. However, there are not enough practical recommendations for the assimilation of linguistic-stylistic peculiarities of various genres of mass-media discourse, the uniqueness of the functioning of lexical, phraseological, morphological, word-formation and syntactic means in the language of the MMC, the development of its own speech style.

It is emphasized that the educational discipline «The Language of Mass Media: the History and the Present» is aimed at familiarizing master's students, specializing at «Media Communication» with the language practice of the Ukrainian printed and electronic mass media in different historical periods. The discipline is also aimed at the multilingual speech development, the awareness of the communicative mission, representative and cultural functions of the Ukrainian language in mass media, the formation of a professional broadcasting culture of the philologist, who works with printed and electronic texts.

The author also proposes a number of tasks through which students develop the ability to use different units of language in everyday and professional communications, in oral and written forms, to be able to improve their own linguistic competence. The proposed exercises provide for the students' development of critical and creative linguistic thinking, responsibility for oral and written speech. All these abilities help to gain professional competence.

Key words: the mass media language, media text, emotionally expressive language units, transformed phraseological units, stylistic functions.

Мова сучасних періодичних видань є виразником найхарактерніших типових, суб'єктивних, подібних і зовсім протилежних поглядів, ідей, переконань, почуттів, настроїв, традицій, звичаїв тощо. Здатність мови впливати на формування масової свідомості у ХХІ ст. визначається широким інформативним простором ЗМІ. Масова свідомість є результатом активного втілення в мові політичної, правової, моральної, художньої, філософської, релігійної та інших сфер життя суспільства.

У сучасному українському мовознавстві помітно активізувалося дослідження змін у доборі та використанні мовних засобів публіцистичним стилем під впливом змін і перетворень у соціальної, політичній, економічній, науковій та культурній сферах України [1; 2; 3; 4]. Сучасні засоби масової комунікації нині стали одним із основних джерел вивчення стану розвитку мови на певному історичному етапі. Наукових праць, присвячених вивченню мови мас-медіа, наразі є чимало, тоді як практичних рекомендацій, спрямованих на засвоєння лінгвістичних особливостей різноманітних жанрів мас-

медійного дискурсу, своєрідності функціонування лексичних, фразеологічних, морфологічних, словотворчих і синтаксичних засобів у мові ЗМК, вироблення власного мовленнєвого стилю, недостатньо.

Мета статті – надати практичні рекомендації, які сприятимуть кращому засвоєнню студентами нових тенденцій уживання емоційно-експресивних мовних одиниць у мові ЗМК, створенню власних оригінальних текстів публіцистичного дискурсу.

Навчальна дисципліна «Мова засобів масової комунікації: історія і сучасність» спрямована на ознайомлення студентів за напрямком підготовки ОКР «магістр» зі спеціалізації «Медіакомунікації» з мовною практикою українських друкованих і електронних ЗМІ в різні історичні періоди, різнобічний мовленнєвий розвиток майбутніх фахівців, усвідомлення місії комунікативної, репрезентативної та культуроносною функції української мови в засобах масової інформації, формування професійної культури мовлення філолога, який працює з друкованим і електронним текстом.

Демократизація суспільно-політичного життя, послаблення цензури, свобода вибору засобів вираження, відкриття багатьох раніше заборонених тем, зростання особистісного чинника сприяли розкриттю мови мас-медіа, зокрема широкому вживанню стилістично зниженої лексики. Аналіз інноваційних процесів сучасного медіатексту на лексичному рівні дозволить простежити основні тенденції в оновленні мас-медійної лексики, здійснити семантичний аналіз новачій іншомовного походження, з'ясувати сфери їх поширення й дати їм оцінку, дослідити неологізми-новотвори в мові сучасних мас-медіа й визначити найпродуктивніші способи їхнього творення, виявити особливості експресивного мовлення сучасних українських засобів масової інформації. Під час розгляду теми «Лексичні процеси в словниковому складі сучасної української преси» потрібно наголосити на тому, що в публіцистичному стилі допустимі авторські новотвори, конотативно маркована лексика, окремі вкраплення розмовної чи просторічної лексики. Але надто активне їхнє вживання відволікає увагу від змісту, викликає недовіру до автора як особи, що недостатньо володіє ресурсами літературної мови. Виконуючи запропоновані завдання, студенти виробляють уміння користуватися різними одиницями мови в повсякденній і професійній комунікації, в усних і писемних її формах, бути здатним удосконалювати власну мовну компетентність. Це сприятиме поліпшенню журналістського тексту майбутніх фахівців, підвищенню його експресивності, ефективності та сили впливу на аудиторію.

Завдання. Знайдіть у наведених реченнях жаргонізми, некодифіковані інішомовні запозичення, діалектизми. З якою метою їх вжито? Проаналізуйте стилістичні функції використаних одиниць.

1. «Юнак прямо зі службового кабінету «забив стрілу» (*Україна молода*); «Останні погодні «манси» продемонстрували, що Україна таки дійсно – країна контрастів» (*Україна молода*); «Політичні «розбори», які в парламенті тривають постійно, часом набувають несподіваних форм» (*Подільські вісті*); «...був випадок, коли членом фонду намагався стати хтось із бандитського угруповання, – його швидко «розкололи» (*Україна молода*); «Кличко вибиває «понти» за півтора раунда» (*Україна молода*); «Минув час – можна підбити «бабки» (*Україна молода*); «Чи вдасться нашим вдало скористатися цією «тусовкою» світової фінансової та політичної еліти?» (заголовок) (*Україна молода*).

2. «Ось вам, козаки, і «вері вел!»» (*Подільські вісті*); «Кажуть, дороги – обличчя держави. Коли так, то можемо себе привітати: у нас вельми непривабливий «фейс»» (*Подільські вісті*); «Прагнучи зробити усе «шарман», постановники чомусь забули потурбуватися про озвучення українською мовою» (*Урядовий кур'єр*); «...саме нормальне слово й знаєш утисків, а от для словесного багна а-ля Бузина жодних перешкод у країні немає» (*Молодь України*); «Все ніби «тіп-топ», от тільки майно Безгубенко заставив не зовсім, так би мовити, своє, і кошти потім використав на зовсім інше» (*Україна молода*); «Врешті-решт, попри дотепну критику Івана Дзюби і Юрія Іллєнка, Володимир Олександрович переконав присутніх, що є таке слово – «нада»» (*Україна молода*).

3. «До новачій мусимо віднести й безкінечні хіт-паради – з телеекрана безконечно почали ревіти біснுவаті хлопаки з гітарами, які ніколи не грають...» (*Подільські вісті*); «У чотирьох просторих кімнатах родинного будинку – рушники, обруси, покривала, пошиванки, серветки, що їх виткала газдиня» (*Високий замок*); «Марія Володимирівна Швиденько – щаслива мати, бо має трьох синів – підростаючих легенів» (*Україна молода*).

Завдання. Знайдіть у наведених реченнях стилістично знижену лексику. Чим зумовлено її використання?

«Кіна не буде» (заголовок) (*Сільські вісті*); «... хочеться згадати про ще одну «бомагу», щоправда вже з більш близьких до нас часів» (*Україна молода*); «...бо вони – прихватизатори – в основному вже завершили розподіл майна у владному «міжсобойчику», а тут – на тобі! – приходять ще сім мільйонів громадян і справедливо кажуть: віддайте наше!» (*Вечірній Київ*); «За повнолітніх віддувалися батьки: кожний сплатив понад 50 гривень штрафу» (*Україна молода*); «Що ж, одні цинічно «працюють» ракетами і бомбами на благословених землях Межириччя, де зароджувалася людська цивілізація, інші – не менш завзято калашматять наші мізки тут, в Україні, на землі, може ще й давнішій за Месопотамію» (*Вечірній Київ*).

Під час розгляду емоційно-експресивних засобів у різних жанрах мови преси варто наголосити на активному оновленні фразеологічного складу мови на сторінках періодики, який оперативно віддзеркалює нове сприйняття явищ, нову оцінку світу в сучасній політичній та побутовій культурі. Аналізуючи стилістичні функції трансформованих фразеологічних одиниць у публіцистичних текстах, потрібно звернути увагу на те, що здебільшого такі трансформи виконують одночасно й експресивну, й оцінну функції, посилюють висловлюване, виступають засобом впливу, переконання й аргументації тощо. Важлива і їхня композиційно-конструктивна роль, адже журналісти часто озаглавлюють статті трансформом або завершують ним текст. Винятково важливе практичне значення мають творчі завдання, які потребують вдумливого, креативного підходу до їхнього виконання.

Завдання. Проаналізуйте стилістичні функції фразеологічних одиниць у наведених реченнях, поясніть їхнє значення.

«Минуло два тижні від першої наради, на якій журналісти вирішили «щось робити» – і тепер ціле місто стоїть на вухах» (*Урядовий кур'єр*); «Один починав бюджетний рік, інший завершував... Тому кожна сторона нині скубла безрідний бюджет 2002, як горох при дорозі» (*Сільські вісті*); «...звинувачений не став спокушувати долю і відбув світ за очі ще до вердикту Верховної Ради» (*Україна молода*); «Можна тільки уявити, яким промиванням мізків виконавчій владі з боку ортодоксальної лівої частини Верховної Ради стане втаємничене збіговисько» (*Україна молода*); «Фальшивомонетники взяли на мушку сільського трудівника» (*Сільські вісті*).

Завдання. Видозмініть подані власне фразеологізми, прислів'я, приказки та крилаті вислови. З двома-трьома одиницями на вибір складіть речення.

Зразок: Совість мучить. – Не його совість замучила, а він її. Зачароване коло. – Зачароване коло українського хокею: не хочемо грати, бо є проблеми, а проблеми є, тому що не хочемо грати. Робота не вовк – в ліс не втече. – Робота не вовк – із лісу не прибіжить. Молоко на губах не обсохло. – У тебе мед на губах не обсох. Платон мій друг, але істина дорожче. – Платон мені друг, але у Степана більше грошей. Хліб наш насущний. – Бюджет наш насущний.

1. Приший кобилі хвіст; ловити на гарячому; з широкої дороги; давати волю язикові; лізти із шкури; ломитися у відчинені двері; відрізнути божий дар від яєчні; іскри з очей сиплються; не лишити каменя на камені; гроші пускати за вітром; виплисти на поверхню; стріляти словами; тримати руку на пульсі; знімати останню сорочку.

2. За дурною головою і ногам нема спокою; Діла на копійку, а балачки на карбованець; Чим далі в ліс – тим більше дров; Краще раз побачити, ніж десять разів почути; З ким поведешся, від того й наберешся; Твоїми вустами та мед пити; А віз і досі там; Язык до Києва доведе; Що посієш, те й пожнеш; Старий кінь борозни не зіпсує; Хоче душа в рай – та гріхи не пускають; З вовками жити – по-вовчому вити.

3. Коні не винні; Час збирати каміння; Хто до нас з мечем прийде, той від меча й загине; Людина людині вовк; Рідкісний птах долетить до середини Дніпра; Мовчання – знак згоди; Час – це гроші; Не хлібом єдиним...; Бути чи не бути; Гордів вузол; Вовк в овечій шкурі; Один у полі не воїн; Крапля камінь точить; Істина у вині.

Завдання. Запишіть традиційну форму видозмінених фразеологічних одиниць, проаналізуйте їхні стилістичні функції.

Зразок: «Зробиш справу – посієш віру» (Голос України), пор. традиційне: *Посієш вітер – пожнеш бурю*; «Що раніше було на думці, те тепер у Путіна на язиці» (Дзеркало тижня), пор. традиційне: *Що у тверезого на думці, те в п'яного на язиці*.

1. «Сотні мільйонів гривень викинуто на вітер» (*Час*); «Язык» до Києва доведе, а мова – до Москви» (*Україна молода*); «Вимальовуючи портрет переконаного хапуги, який на очах широкої публіки натоптує кишені державною готівкою, він замішував фарби за перевіреним рецептом: до чайної ложечки правди додавав відро брехні, припущень, вигадок» (*Журн.*); «Бачили очі, кого обирали – тепер дивіться крізь пальці» (*Урядовий кур'єр*); «Великі гроші викинули на вітер, що гуляє в голові нашого начальника» (*Молодь України*); «Грозою в парламентському повітрі запахло ще до початку засідання» (*Україна молода*).

2. «Я йшов, не помічаючи дороги. Тисячі кицьок дряпали моє пошматоване серце» (В.Нестайко); «І ось тепер це колосальне місто Будапешт... опинилося затиснуте в залізні лещата» (О.Гончар); «Край станції непорушно й масивно стоїть синьомундирний жандарм, законними очима їсть переселенців» (М.Стельмах); «Лист осик у вічному танку тремтить, і поривається, і лине...» (М.Рильський); «... теліпався Кривцин завжди коло нас, як те запасне колесо до воза» (П.Загребельний).

Отже, уміння працювати з мовними одиницями забезпечують розвиток у студентів критичного й водночас творчого лінгвістичного мислення, відповідальності за усне й писемне мовлення, уміння зіставляти чужу мовну продукцію зі сформованою засобами мовної освіти програмою власної мовної діяльності. Усе це допомагає майбутньому філологу – фахівцю інфокомунікацій, набувати професійної компетентності.

Література:

1. Коць Т. А. Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі / Т. А. Коць. – К.: Логос, 2010. – 303 с.
2. Кочукова Н. І. Трансформовані словосполучення в мові української преси: На матеріалі укр. преси кінця XX – початку XXI ст. : [монографія] / Н. І. Кочукова. – К.: Унів. вид-во «Пульсар», 2005. – 165 с.
3. Коваленко Б. О. Стилістично знижена лексика в мові сучасної української публіцистики: [монографія] / Б. О. Коваленко. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2010. – 160 с.
4. Навальна М. І. Динаміка лексики української періодики початку XXI ст. : [монографія] / М. І. Навальна. – К., Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 328 с.